

Autenttiset toimeksiannot kääntämisen opetuksessa: potilasoppaan tapaus

Hannu Kemppanen
Joensuun yliopisto, käännöstiede

Leena Salmi
Turun yliopisto, kääntämisen ja tulkkauksen keskus

Abstract

This paper presents a document drafted in the Finnish Association of Translators and Interpreters about using authentic translation tasks in translator training, as well as an example of such a translation task carried out at the University of Joensuu. A list of hints was set up by a working group within the association in 2006. During the autumn term, they were applied to the translation of a *Guide for patients* of the North Carelia Central Hospital into English and Russian by students in Translation Studies. The experience showed that using an authentic translation task was, although more laborious than a “traditional” exercise, a rewarding experience for both translator students and teachers.

1 Dokumentin taustaa, syntyvaiheet ja sisältö

Tärkeä osa kääntäjän koulutusta on kääntämisen harjoittelu. Koulutuksessa käytetäänkin soveltuvin osin myös ns. autenttisia eli todellisia käännöstoimeksiantoja, vaikka käytännöt vaihtelevatkin yliopistoittain ja laitoksittain. Koska kyse on työelämään tiiviisti liittyvästä asiasta, myös Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitosta (SKTL) silloin tällöin kyseellään neuvoja opiskelijatyönä käännättämiseen. Liiton opettajien ja tutkijoiden jaostossa esitettiinkin joitakin vuosia sitten ajatus laatia yhdessä jonkinlaiset pelisäännöt sille, miten autenttisia toimeksiantoja voisi ja kannattaisi opiskelijoilla teettää opintojen yhteydessä. Tällainen dokumentti laadittiin vuoden 2006 aikana (SKTL 2006). Tässä artikkelissa esitellään lyhyesti sen taustaa, syntyvaiheita ja sisältöä (luku 1) sekä annetaan esimerkki autenttisen toimeksiannon käytännön toteutuksesta käännöskurssin yhteydessä (luku 2).

1.1 Dokumentin taustaa

Hankkeeseen ryhdyttiin SKTL:ssä syksyllä 2005 kartoittamalla autenttisten toimeksiannoten käytännöt eri kääntäjänkoulutusyksiköissä (Tampereen yliopisto/Kieli- ja käännöstieteen laitos, Turun yliopisto/Kääntämisen ja tulkkauksen keskus, Helsingin yliopistosta Kouvolan käännöstieteen laitos, Monikielisen ammattiviestinnän yksikkö sekä ranskalaisen filologian kääntäjälinja, Joensuun yliopisto/Savonlinnan kansainvälisen viestinnän laitos sekä Vaasan yliopiston kielten laitokset). Kartoituksessa kysyttiin, mi-

ten paljon ja minkälaisia toimeksiantoja laitoksissa ja oppiaineissa teetetään. Kysely lähetettiin syyslukukauden 2005 alussa kaikkiin koulutusyksiköihin.

Kyselyyn vastasivat kaikki muut koulutusyksiköt paitsi Vaasa, josta ilmoitettiin, että autenttisia käännöstoimeksiantoja ei kääntäjien koulutuksessa teetetä. Vastausten mukaan autenttisia toimeksiantoja teetetään satunnaisesti ja mahdollisuuksien mukaan, yleensä muutamia kappaleita lukuvuodessa kussakin oppiaineessa. Ainoastaan Turun yliopiston englannin kielen kääntämisen ja tulkkauksen oppiaineessa autenttisia käännösprojekteja toteutetaan 10–15 kappaletta vuodessa. Autenttisia toimeksiantoja teetetään yleensä vain aine- ja syventävien opintojen kursseilla osana käännöskurssia. Joskus ne voivat olla myös itsenäisiä projekteja kurssien ulkopuolella.

Kyselyvastauksissa autenttisten toimeksiantojen teettämistä perusteltiin erityisesti käytännölläheisyydellä: ne antavat mahdollisuuden näyttää todellisen käännösprosessin vaiheet käytännön kautta opiskelijoille. Autenttinen toimeksianto vaikutti opettajista myös motivoivan opiskelijoita tavallisia käännösharjoituksia paremmin. Lisäksi perusteluissa mainittiin halu opettaa projektityöskentelytaitoja, vastuullisuutta ja aikataulun hallintaa. Muina syinä mainittiin verkostoituminen, opettajalla säilyvä tuntuma toimeksiantoihin sekä mahdollisuus hankkia oppiaineelle työelämäkontakteja.

Rahan hankkiminen oppiaineelle mainittiin kyselyn vastauksissa, mutta toissijaisena syynä. Palkkiokysymys onkin monisyinen asia, josta esitettiin monenlaisia mielipiteitä. Osa toimeksiannoista oli tehty oman talon tarpeisiin tai hyväntekeväisyyteen, jolloin työstä ei ollut saatu mitään rahallista korvausta, toisinaan palkkio taas oli maksettu muuna kuin rahana, esimerkiksi pääsylippuna, kirjoina tai ilmaisena ravintolakäyntinä kaikille osallistujille. Erillisinä kommentteina tuli esiin, että toimeksiantajat olettavat usein saavansa opiskelijatyönä tehdyn käännöksen vallitsevia markkinahintoja huomattavasti halvemmallalla. Esimerkiksi yksi Tampereen yliopiston opettajista kertoi veloituksen olevan yleensä noin 60 % ammattikäntäjän palkkiosta. Vain Turun yliopistosta kerrottiin, että palkkion taso ”pyritään pitämään suurin piirtein käännöspalkkioiden yleisellä tasolla”.

Opiskelijoilla teetetyistä töistä maksetut, usein alhaiset ja kustannuksia vastaamattomat palkkiot ovat herättäneet keskustelua myös muilla aloilla. Kilpailuvirasto onkin vuonna 1998 julkaissut *Suosituksen opiskelijatöiden ja koulutuslaitosten tuottamien muiden hyödykkeiden hinnoittelusta* (Kilpailuvirasto 1998). Sen taustalla ovat olleet virastoon yrityksiltä tulleet yhteydenotot, joissa on koettu erilaisten (ammattiin kouluttavien) oppilaitosten vääristävän kilpailua alhaisilla hinnoillaan.

Suosituksen allekirjoittajat ovat opetusministeriö, Kilpailuvirasto, Suomen Kuntaliitto ja Suomen Yrittäjät ry. Siinä pidetään tärkeänä koulutuslaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä niin työssäoppimisjaksojen kuin koulutuslaitoksissa tapahtuvan työ- ja palvelutoiminnan muodoissa, ja suositellaan, että opiskelijatöistä perittävien maksujen ”tulisi vastata mahdollisimman pitkälle käypiä markkinahintoja”, jotta ei aiheutettaisi kilpailuvinoutumia. Hinnoittelussa voidaan kuitenkin ”ottaa huomioon opiskelijatöiden luonne, usein alempi laatutaso, pidemmät toimitusajat ja koulutusvaiheesta johtuva työn suorittajien vähäisempi ammattitaito”. (Kilpailuvirasto 1998.)

Autenttisten toimeksiantojen käytöstä opetuksessa ovat aiemmin kirjoittaneet mm. Tampereen yliopiston lehtorit Jürgen Schopp (2005) sekä Dinah Krenzler-Behm ja Dieter H. Schmitz (2005). Tampereen yliopistossa valmistui hiljattain myös kandidaatin tutkielma, joka käsitteli tapaustutkimuksena autenttisia toimeksiantoja osana käännöskurssia erityisesti opiskelijoiden näkökulmasta (Hirvonen 2006).

Schopp (2005) suhtautuu autenttisten toimeksiantojen teettämiseen kriittisesti ja ehdottaa niiden sijasta teetetäväksi simuloituja, realistisia käännöstehtäviä, jotka perustuvat autenttisiin toimeksiantoihin. Myös SKTL:n kyselyssä tuli esiin autenttisten toimeksiantojen vastaisia kommentteja. Haittana mainittiin erityisesti se, että autenttisuus aiheuttaa opettajille lisätyötä. Lähes kaikissa vastauksissa oltiin sitä mieltä, että vaikka opiskelijat tekevätkin käännöstyön, päävastuu sen loppuun saattamisesta on kuitenkin aina opettajalla.

Myös Krenzler-Behm ja Schmitz (2005) toteavat, että autenttisten toimeksiantojen heikkous on niiden kuormittavuus opettajan kannalta. Heidän mukaansa tämä syntyy sekä opettajalle lankeavasta vastuusta että projektin koordinoinnista, joka varsinkin ison ryhmän ollessa kyseessä voi olla hankalaa. Kaiken kaikkiaan Krenzler-Behm ja Schmitz (2005) sekä Hirvonen (2006) suhtautuvat kuitenkin autenttisten toimeksiantojen teettämiseen opetuksen osana positiivisesti.

1.2 Dokumentin syntyvaiheet ja sisältö

Syksyllä 2005 kääntäjänkoulutusyksiköissä tehdyn kyselyn tulokset esiteltiin vuoden 2006 KäTu-symposiumissa. Symposiumissa järjestettiin aiheesta paneelikeskustelu, jossa olivat mukana eri koulutusyksiköiden, opiskelijoiden sekä kääntäjien edustajat. Myöhemmin keväällä koottiin samojen tahojen edustajista työryhmä, joka toimi vuoden loppuun. Työryhmässä olivat mukana seuraavat tahot ja henkilöt:

- kääntäjänkoulutusyksiköt
 - o Tampere (Dieter H. Schmitz)
 - o Turku (Juhani Hiirikoski)
 - o Joensuu/Savonlinna (Hannu Kemppanen)
 - o Helsinki/Kouvola (ensin Jari Keinänen ja myöhemmin Heidi Heikkinen)
- kääntämisen opiskelijat (Annika Karvonen, Turun yliopisto/ainejärjestö Kääntöpiiri)
- käännöstoimistot (Gerhard Gilbert, käännöstoimisto Traduct)
- viittomakielen tulkkien koulutus (Tuula Vatanen, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Kuopio)
- SKTL:n opettajien ja tutkijoiden jaosto (pj. Leena Salmi).

Työryhmä kokoontui kaksi kertaa ja hahmotteli tapaamisissaan alustavan tekstin, johon ryhmän jäsenet pyysivät tahoiltaan kommentteja. Kommentoinnin jälkeen tekstiä muokattiin hieman, ja lopullinen versio saatiin valmiiksi marraskuussa. Teksti on saatavilla SKTL:n www-sivuilla osoitteessa http://www.sktl.net/pdf/autenttiset_toimeksiannot_opetuksessa_0311.pdf.

Teksti ei ole ohje eikä suositus, vaan se on tarkoitettu avuksi autenttisia toimeksiantoja teettävälle opettajalle. Tästä syystä myös sen nimessä päädyttiin ilmaisuun ”Vinkkejä käännoöskurssien vetäjälle” (SKTL 2006). Teksti on laadittu luettelon muotoon, ja siinä on kaksi osaa: toimeksiantoon liittyvät asiat ja opetukseen liittyvät asiat. Toimeksiantosassa luetellaan asioita, jotka on syytä muistaa käännoöstyötä vastaanottaessa ja suunniteltaessa: sopimuksen teko, tehtävän työn laadun ja määrän ja siitä saatavan korvauksen määrittely, vastuukysymykset ja työhön käytettävä aika. Samoin kuin Kilpailuviraston suosituksessa, periaatteena on, että työtä ei tehdä ilmaiseksi, mutta palkkio voi olla muutakin kuin rahaa. Lisäksi mainitaan esimerkkejä käännoöstöiden hankintakanavista ja työmuodoista.

Opetus-osassa käsitellään kääntämisen opetukseen liittyviä asioita, jotka on hyvä ottaa huomioon autenttisten toimeksiantojen yhteydessä. Autenttisia töitä olisi syytä ottaa vain aineopintojen tai syventävien opintojen kursseille. Toimeksianto on yleensä osa opetusta, työnjakoa voi käyttää tutustuttamaan opiskelijat käännoöstyön eri vaiheissa tarvittaviin erilaisiin tehtäviin eli rooleihin, ja opiskelijat on syytä sitouttaa tekemään toimeksianto loppuun asti.

2 Potilasoppaan tapaus

Käytännön esimerkkinä tarkastelemme Pohjois-Karjalan keskussairaalan potilasoppaan käännoöstyötä, jonka tekivät Joensuun yliopiston käännoöstieteen yksikön opiskelijat Savonlinnassa. Projektiin osallistuneet olivat englannin kielen ja kääntämisen sekä venäjän kielen ja kääntämisen opiskelijoita. Toimeksianto käsitti potilasoppaan käännoökset suomesta englantiin ja suomesta venäjään. Käännettävän tekstin pituus oli 22 550 merkkipaikkaa (14,5 vakiosivua). Käännoökset on lähdetekstin tavoin tarkoitettu keskussairaalan potilaiden ja heidän vieraidensa käyttöön. Tekstit julkaistiin paperimuotoisena kirjaseana. Englanniksi käännetty teksti julkaistiin lisäksi verkossa (www-osoitteessa <http://www.pkssk.fi/index.asp?language=2> -> Patient guide)

2.1 Toimeksianto

Autenttinen toimeksianto eroaa perinteisestä käännoöskurssin käännoöstehtävästä monin tavoin. Opettajan näkökulmasta keskeisin ero on toimeksiantoon liittyvät tehtävät. Ennen käännoöstyön aloittamista on hoidettava kuntoon monta asiaa, joihin simuloituiden käännoöstehtävän yhteydessä ei tarvitse ottaa kantaa. Lisäksi käännoöstyön edetessä ja sen päätyttyä tulee eteen kysymyksiä, jotka edellyttävät yhteydenpitoa toimeksiantajaan.

Ensimmäisenä vaiheena toimeksiannossa on **yhteydenotto**. Potilasoppaan käännoöstyö lähti liikkeelle Pohjois-Karjalan keskussairaalan yhteydenotosta. Sairaalaasta tiedusteltiin mahdollisuutta kääntää kyseinen teksti opiskelijatyönä käännoöstieteen yksikössä. Lisäksi esitettiin **tarjouspyyntö**, jossa tiedusteltiin tehtävän työn hintaa ja aikataulua. Tässä vaiheessa vastuu työn organisoinnista ohjautui toiselle tämän artikkelin kirjoittajista (Hannu Kemppanen). Perusteluna vastuuhenkilön valinnalle oli aiempi kokemus autenttista toimeksiannoista opetuksessa sekä jäsenyys Autenttiset toimeksiannot kääntämi-

sen opetuksessa -työryhmässä. Vastuuhenkilö toimi projektin koordinaattorina, joka hoiti yhteyksiä toimeksiantajaan ja muihin yhteistyökumppaneihin ja jonka vastuulla käännöstyön valmistuminen viime kädessä oli.

Ensin oli kuitenkin varmistettava, voidaanko maksullinen toimeksianto yleensä toteuttaa opetuksen yhteydessä ja kuinka se tapahtuisi. Potilasoppaan käännöstyö toteutettiin projektina, jossa työ tehtiin markkinahinnoin. Yliopiston hallinto veloitti summasta yleiskustannusosuuden, samoin arvonlisävero oli maksettava. Savonlinnan kampuksella toimiva hallintopalvelukeskus hoiti rahaliikenteen ja tarvittavat paperityöt. Hallintopalvelukeskuksen työllä oli ratkaiseva merkitys projektin onnistumiseen. Varsinkin sopimusten laatimisessa sen tarjoama asiantuntemus ja yhteydet yliopiston lakimieheen olivat suureksi avuksi.

Ennen tarjouksen tekemistä piti lisäksi selvittää, että englannin ja venäjän oppiaineista löytyisivät sopivat kurssit, joiden yhteydessä todelliset toimeksiannot voitaisiin toteuttaa. Keskeistä oli tietysti myös varmistaa opettajat ja heidän aikataulunsa, erityisesti työn jakautuminen eri lukukausille. Potilasoppaan kääntämiseen sopivat kurssit ja opettajat varmistuivat nopealla aikataululla, siitäkin huolimatta, että toimeksianto pantiin liikkeelle kesäaikaan. Yleisesti ottaen kesällä käynnistettävät toimeksiannot voivat olla ongelmallisia, koska sekä henkilökuntaa että opiskelijoita on vaikeampi tavoittaa muulloin kuin lukukausien aikana. Potilasoppaan kääntämiseen sopiviksi kursseiksi katsottiin ammattikielen kääntämisen kurssit, jotka oli tarkoitus toteuttaa sekä englannissa että venäjässä tulevana lukuvuonna. Koska käännöstoimeksianto oli suomesta vieraaseen kieleen päin, oli selvää, että kurssien vetäjinä toimisivat englannin ja venäjän syntyperäiset opettajat. Kurssien ajoitus sen sijaan tuotti hieman harmia. Ammattikielen kääntämisen kurssi oli sekä englannissa että venäjässä suunniteltu tarjottavaksi kevätlukukaudella, mikä olisi huono ajankohta kyseisen toimeksiannon toteuttamisen kannalta. Käännösprojektiin osallistuvilta opettajilta toivottiin joustoa kurssien ajoituksessa, vaikka opetustyön jakautumisen kannalta ei ole yhdentekevää, pidetäänkö jokin kurssi syys- vai kevätlukukaudella. Tässäkin tapauksessa kurssin siirtämisellä syksyyn olisi tuntuva vaikutus opettajien työmäärän jakautumiseen. Toimeksiannon autenttisuus lisäsi omalta osaltaan suorituspainetta. Opiskelijoiden näkökulmasta oli ajateltava myös sitä, kuinka kurssin ajankohdan siirtäminen vaikuttaisi opiskelijoiden ohjelmaan ja saattaisi luoda työpaineita, joita ei olisi syntynyt alkuperäisen kurssiaikataulun mukaan toimittamassa.

Opettajien ja sopivien kurssien varmistuttua projektin vastuuhenkilö jatkoi taustatyötä, jonka seuraava vaihe oli **alustavan tarjouksen laatiminen**. Hän teki tarjouksen sähköpostitse, mitä seurasi pian **tarjouksen hyväksyminen** sähköpostitse. Vaikka asia oli näin lyöty periaatteessa lukkoon, sairaalan hallinto pyysi vielä tekemään **virallisen tarjouksen toimeksiannosta**. Projektikoordinaattori laati paperimuotoisen tarjouksen, jossa määriteltiin tarjouksen sisältö, työn hinta ja toimitusehdot. Myöhemmin toimeksiantajalta saapui **virallinen dokumentti tilauksesta**. Tässä vaiheessa projektikoordinaattori siirsi paperityöt pääosin hallintopalvelukeskukselle, joka teki **tilauksen vahvistuksen**.

Käännöskurssit, joissa potilasoppaan käännöstyö toteutettiin, pantiin liikkeelle heti, kun tilaus oli varmistunut. Taustatyö hallintopuolella jatkui edelleen siitäkin huolimatta, että toimeksiantajalla ei ollut intressejä laatia enää lisää papereita. Nyt olivat vuorossa muiden osapuolien intressit. Käännöstyön suorittajan näkökulmasta oli tärkeää laatia **toimeksiantajalle sopimus**, josta käyvät esille tarjouksessa ja tilauksessa mainittujen seikkojen (työn hinta, aikataulu, toimitusehdot) lisäksi tiedot tekijänoikeuksista.

Työn hinnan määrittely voi tuntua opiskelijakäännöksen ollessa kyseessä hankalalta asialta. Kääntäjän ammatin arvostuksen kannalta olisi eettisesti perusteltua pyytää tehdystä työstä kunnon palkkio. Ilmaus ”opiskelijatyönä tehtävä käännös” voi kuitenkin kuulostaa työn teettäjän korvaan samalta kuin reilu alennus. Potilasoppaan käännöstyössä hinnoitteluun etsittiin jonkinlainen kompromissi: työn hinta määriteltiin SKTL:n palkkiotilastojen (SKTL 2007) mediaanin mukaan. Palkkioperuste esitettiin myös toimeksiantajalle tarjouksessa ja myöhemmin sopimuksessa. Tarjouksen yhteydessä toimeksiantajalle perusteltiin mediaanin mukainen palkkio seuraavasti: Koska opiskelijoita on koulutettava arvostamaan työtään, minimihinta ei tullut kysymykseen. Lisäksi opiskelijoiden käännöstyöllä oli laadunvarmistus. Työ tehtiin kääntämistä opettavien yliopistonlehtoreiden valvonnassa. He vastasivat viime kädessä käännösten laadusta. Työstä ei kuitenkaan voitu vaatia huippuhintaa, koska käännöstä ei pystytty toimittamaan kovin nopeasti. Aikataulu oli sidoksissa käännöskurssin aikatauluun, jota ei voitu radikaalista muuttaa, koska opiskelijat olivat kiinni muussakin opetuksessa.

Käännöstyön aikataulu on keskeinen seikka autenttisia toimeksiantoja toteutettaessa, ja siitä voi tulla syy olla ottamatta työtä vastaan. Käännöksiä teettävät eivät useinkaan ota kääntämiseen kuluvaan aikaan huomioon aikatauluissaan, vaan töiden pitäisi olla valmiita ”jo eilen”. Potilasoppaan tapauksessa aikataulu oli ihanteellisen löysä. Aikaa työn tekemiseen oli koko syyslukukausi. Luovutus toimeksiantajalle oli joulun alla, ja taiton jälkeen tekstiin tehtiin oikoluku vuodenvaihteessa. Käännöstitä ammatikseen tekeväälle kolme ja puoli kuukautta 14,5 sivun käännöstyöhön voi tuntua pitkältä ajalta. Kuitenkin opetukseen kytkettynä tuo aika ei ole pitkä. Aikaa vievät mm. pedagoginen puoli, runsas korjaustyö ja opiskelijoiden velvollisuudet muitakin kursseja kuin kyseistä käännöskurssia kohtaan.

Autenttista toimeksiantoa toteutettaessa on sovittava myös **toimitusehdoista**, jotka koskevat työn lopullista muotoa ja viimeistelyä. Käännösprojektista vastaavan on syytä kirjata sopimukseen esim. formaatti, jossa käännös toimitetaan. On syytä myös sopia oikoluvusta. Vaikka oikoluku aiheuttaakin lisätyötä, kääntäjälle on etu, että hän tekee sen itse. Potilasoppaan käännöstyössä oikoluvusta sovittiin juuri näin. Tässä kääntäjän tekemä oikoluku tuntui tärkeältä, koska Word-dokumenttina pyydetty käännös taitettiin PDF-muotoiseksi. Aina on vaara, että tekstiä muokattaessa tapahtuu jotain. Erityisesti venäjännöksen suhteen oli tärkeää päästä tarkastamaan teksti, koska taittajana oli venäjää taitamaton henkilö.

Käännöstyön tekijälle on olennaista, kenelle kuuluvat **tekijänoikeudet** käännökseen. Potilasoppaan tapauksessa eri osapuolten välille laadittiin osapuolia velvoittavat sopimukset. Opettajien ja opiskelijoiden osalta tekijänoikeudet siirrettiin yliopistolle. Toimeksiantaja veloitettiin ilmoittamaan teksteihin tulevista päivityksistä yliopistolle,

jotta käännöksiä ei voitaisi noin vain käyttää tulevien käännösten pohjana. Käännöstyöstä vastaaville sovittiin määräajaksi oikeus hyväksyä toimeksiantajan käännöksiin tekemät pienet muutokset (esim. numerotietojen muutokset aukioloajoissa). Käännöstyötä vaativista isommista muutoksista ja työstä saatavasta korvauksesta sovittaisiin kussakin tapauksessa erikseen.

Potilasoppaan käännoistyössä tehtiin lisäksi sopimuksia, jotka liittyivät työn tekemiseen yliopiston hallinnon alaisuudessa. Hallinnossa tehtiin sopimukset, joilla sekä opettajat että opiskelijat veloitettiin ottamaan vastuu projektin toteuttamisesta. Sopimusten laadinta yhteensä 23 opiskelijalle ja kolmelle opettajalle aiheutti paljon hallinnollista työtä, mutta toi kaikille tuntuman tositilanteesta, jossa nimen kirjoittaminen paperiin merkitsee vastuun ottamista työstä.

Käännoistyön valmistuttua oli jäljellä toimeksiannon viimeinen vaihe – **laskutus**. Toimeksiantaja maksoi yliopistolle laskun mukaan. Yliopiston kirjanpidossa maksu käännoistyöstä kohdennettiin käännoistieteen vastuualueelle tätä varten avatulle erilliselle projektille. Projektilta maksettiin kullekin opiskelijalle vaatimaton 20 euron työkorvaus. Tähän summaan päädyttiin, koska 20 euron työkorvauksesta ei tarvinnut toimittaa ennakonpidätystä. Opiskelijoiden tuli kuitenkin toimittaa palkanlaskentaan verokortti laskun mukana. Näin opiskelijat tutustuivat myös laskutusmenettelyyn, vaikka palkkio olikin lähinnä nimellinen. Yliopiston ottaman yleiskustannusosuuden ja opiskelijoille maksettujen palkkioiden jälkeen jäänyt summa jäi projektille tulokseksi.

2.2 Kytkeminen opetukseen

Autenttinen toimeksianto tuo kääntämisen opettamiseen uusia ulottuvuuksia. Opetuksessa on mahdollista tarkastella kääntämistä monivaiheisena prosessina, joka alkaa toimeksiannosta ja sen ehtojen sopimisesta ja päättyy laskutukseen. Väliin mahtuu paljon vaiheita itse käännöksen parissa: tiedonhakua, termityötä, yhteenottoja toimeksiantajaan, eri alojen asiantuntijoiden konsultointia ja ryhmätyönä tehdyn käännöksen yhtenäistämistä.

SKTL:n dokumentti (2006) ehdottaa autenttisia toimeksiantoja teetettäväksi joko aineopinnoissa tai syventävissä ja erikoisalojen kursseilla. Potilasoppaan käänno tehtiin osana syventäviä opintoja. Englannin kielen ja kääntämisen ryhmässä työ tehtiin osana Ammattikielen kääntäminen -kurssia (7 op). Venäjän kielen ja kääntämisen opiskelijoilla käännoistyö kattoi Ammattiprojekti-nimisen kurssin (5 op). Kurssit ovat opiskelijoille valinnaisia. Työn alkuvaiheessa pohdittiin, onko laajalle lukijajoukolle suunnattu potilasopas ammattikielinen vai yleiskielinen teksti. Lähempi tutustuminen tekstiin teki selväksi, että se täyttää hyvin ammattikielen viestinnän kriteerit. Vaikka potilasopas ei menekään missään kohdin syvälle yhden tietyn erikoisalan terminologiaan, se sisältää melko haastavia osioita useilta eri erikoisaloilta. Opiskelijat joutuivat selvittämään mm. terveydenhuollon ja kunnallishallinnon termistöä. Potilaan oikeuksia ja potilasasiamiehen toimintaa käsittelevät osiot sisälsivät puolestaan lakikielen termejä. Sairaalan asiakaspysäköinnin ohje ja siihen liittyvä kartta oli luonteeltaan tekninen ohjeteksti. Am-

mattikielen kääntämisen näkökulmasta käännettävä teksti oli siten eräänlainen yleiskat-
saus useamman erikoisalun teksteihin.

Todellinen käännöstehtävä antaa simuloitua tilannetta paremman mahdollisuuden tiimi-
työskentelyyn. Autenttinen toimeksianto motivoi ottamaan yhteisvastuun käännöstyös-
tä. Opiskelijoille voidaan antaa erilaisia rooleja, vastuuta tietystä osa-alueesta. Poti-
lasopasta käännettäessä opiskelijoiden muodostamalla ryhmällä oli vastuu kustakin teks-
tinostasta. Venäjän käännösryhmän erikoisuutena oli sen kaksikielisyys. Niinpä kohde-
tekstin kieliäsuun viimeistely jäi venäjänkielisten opiskelijoiden harteille. Suomenkieliset
opiskelijat tekivät enemmän termityötä ja taustatietojen etsintää. Venäjän ryhmän toinen
erityispiirre oli se, että siihen kuului kolme terveydenhuoltoalan koulutuksen saanutta
opiskelijaa. Kaiken lisäksi heistä yhdellä oli venäjä äidinkielenä. Näin ollen venäjän
ryhmästä löytyi asiantuntija-apua jo ryhmän sisältä.

Molempiin ryhmiin valittiin yhteyshenkilö, joka otti tarvittaessa yhteyttä toimeksianta-
jaan. Yhteyshenkilö keräsi kokoon ryhmältä tulleet kysymykset ja esitti ne sähköpostit-
se toimeksiantajalle. Näin välttyttiin siltä, että useampi kääntäjä olisi toisistaan tietämättä
kysellyt samoja asioita. Oli tärkeää pitää yhteyttä myös englannin ja venäjän kääntäjien
kesken. Yhteyshenkilöt lähettivät kysymykset ja niihin saadut vastaukset sähköpostilla
molempien ryhmien opiskelijoille ja opettajille. Opiskelijoiden kysymyksissä pyydettiin
useimmiten tarkennuksia lähdetekstin sisältöön. Monet tarkennukset koskivat sairaalan
konkreettisia olosuhteita, joiden tunteminen olisi ollut edellytyksenä sopivalle käännös-
ratkaisulle.

Potilasoppaassa oli joitakin sivuja, joissa käännettävä teksti oli kuvassa. Vaikka käännös
muuten toimitettiin Word-dokumenttina, nämä sivut tehtiin kuvankäsittelyn avulla. Ku-
vankäsittelytaito antoi molemmissa ryhmissä yhdelle opiskelijalle mahdollisuuden
omaksua rooli, jolla oli myös tärkeä merkitys työn valmistumiselle.

SKTL:n dokumentissa (SKTL 2006) autenttiset toimeksiannot nähdään hyvänä keinona
opiskelijoiden sitouttamiseen käännöstyöhön. Todellisessa tilanteessa aikataulun nou-
dattamiseen ja vastuuseen laadukkaasta käännöksestä on suhtauduttava aivan toisenlai-
sella vakavuudella kuin simuloidussa käännösharjoituksessa. Potilasoppaan tapauksessa
opiskelijoiden henkilökohtaiset sopimukset konkretisoivat jokaisen vastuun tehtävis-
tään. Ryhmässä tehtynä käännöstyö sai opiskelijat tuntemaan vastuun myös ryhmää
kohtaan. SKTL:n dokumentissa ehdotetaan käytettäväksi tarvittaessa varasuunnitelmaa
sellaisten opiskelijoiden varalle, jotka eivät lupauksista huolimatta halua sitoutua pro-
jektiin. Potilasoppaan käännöksessä tällaista ei tarvittu. Tosin yhdessä tapauksessa opis-
kelija laiminlöi loppusuoralla vastuutaan. Hänen työpanostaan piti paikata muiden työöl-
lä. Vastuun välttely heijastui opiskelijan muita heikommassa arvosanassa.

Opetukseen kytketty toimeksianto antaa mahdollisuuden tuoda esille käännöstyön vai-
heita, jotka jäävät usein pois simuloidusta tehtävästä. Potilasoppaan kääntäminen lähti
liikkeelle kesäaikaan, joten opiskelijoita ei saatu mukaan aivan alkuvaiheisiin. Opetuk-
sen käynnistyttyä projektin vastuuhenkilö informoi sekä englannin että venäjän ryhmiä
siitä, mitä vaiheita toimeksiannossa oli siihen mennessä ollut ja mitä oli tulossa. Samoin
projektin edetessä vastuuhenkilö tiedotti joko sähköpostilla tai luokkatilanteessa toi-

meksiannon etenemiseen liittyvistä asioista. Potilasoppaan käännoistyössä vastuu opetuksesta ja projektin koordinoinnista oli eri henkilöillä. Tämä ratkaisu toimi hyvin. Se, että kurssia vetävän opettajan ei tarvitse ottaa hoitaakseen koordinointia, alentaa todennäköisesti kynnystä ryhtyä autenttisiin toimeksiantoihin niissä tapauksissa, joissa opettajalla ei ole aiempaa kokemusta vastaavista projekteista.

2.3 Palautetta opiskelijoilta

Potilasoppaan käännoistyön valmistuttua sekä opiskelijoilta että opettajilta kerättiin kurssipalautetta. Palaute oli enimmäkseen positiivista. Kuitenkin myös parannusehdotuksia ja kriittisiäkin kommentteja tuotiin esille. Opiskelijat olivat sitä mieltä, että oikea toimeksianto motivoi paremmin työskentelemään. He huomasivat, että todellinen työtehtävä ja kullekin opiskelijalle annetut vastuualueet saivat heidät vaatimaan itseltään huolellisuutta työn viimeistelyssä. Tavallinen harjoituskäänno antaa mahdollisuuden toimia asenteella ”kyllä se opettaja korjaa, jos meni pieleen”. Opiskelijat tunsivatkin oppineensa vastuullisuutta käännoksen laadusta ja aikataulun noudattamisesta. Ikuiset myöhästelijätkin tekivät tositilanteessa osuutensa ajoissa.

Opiskelijapalaute kertoi myös, että autenttinen toimeksianto oli opettanut tekemään yhteistyötä toisten opiskelijoiden kanssa. Samoin tärkeänä nähtiin oppi, jota oli saatu yhteydenotoista toimeksiantajaan. Lähdetekstiin liittyvien kysymysten esittäminen toimeksiantajalle vaati toimivaa kommunikointia. Käytännössä tämä tarkoitti esim. kohteliaisuusääntöjen noudattamista ja asian esittämistä niin, että kääntämiseen perehtymätön henkilö ymmärtää, mitä tietoa kysyjä on vailla ja miksi hän asiaa kysyy. Tällainen palaute kertoo selvästikin siitä, että opiskelijat olivat huomanneet simuloidun käännoistehtävän ja tositilanteen eron. Simuloidussa tilanteessa tutulle opettajalle voi kysymyksen ehkä töksäyttää ilman kohteliaisuusfraaseja, mutta maksavaa asiakasta on kohdeltava asiaan kuuluvalla tavalla. Simuloidussa tilanteessa opiskelijat kommunikoivat kääntämisestä perillä olevien kanssa. Käytännön tilanteessa kääntämisen ongelmiin perehtymätön henkilö voi antaa kääntäjää tyydyttämättömiä vastauksia, jos kääntäjä ei osaa taustoittaa kysymystään.

Osa opiskelijoista ilmoitti palautteessa oppineensa uutta ammattiylpeyttä. He tunsivat voivansa hyödyntää oppimiaan taitoja. Jotkut pitivät autenttista toimeksiantoa pehmeänä laskuna oikeaan kääntäjän työhön. Opiskelijat työskentelivät opettajien ohjauksessa, mutta tehtävä oli kuitenkin aito. Moni mainitsi palautteessaan, että todellinen viestintätilanne selkeytti ajatusta kääntämisestä prosessina, jossa on eri vaiheita. Joillekin oli kurssin myötä valjennut, kuinka suuri merkitys tekstin kohdeyleisöllä on käännostratkaisuille. Tämä tuli esille erityisesti suomi–englanti-käännoksessä, jota työstäessä oli muistettava, että tekstin potentiaaliset lukijat eivät aina puhu englantia äidinkielenään.

Opiskelijat antoivat myös kriittistä palautetta. Jotkut toivoivat, että he olisivat saaneet osallistua enemmän työn viimeistelyyn ja käytännön toimiin asiakkaan kanssa. Tämä kritiikki on oikeutettua. Olisi ollut hyvä, että opiskelijat olisivat päässeet paremmin tutustumaan toimeksiantoon liittyviin kysymyksiin tai käännoksen oikolukuun ja editointiin. Monet käytännön seikat olivat kuitenkin vaikuttamassa siihen, että osa työvaiheista

oli pakko tehdä nopeasti ilman opiskelijoiden aktiivista osallistumista. Käännöstoimeksiannon alkuvaiheet sattuivat kesäaikaan, oikoluku puolestaan tammikuun alkuun. Opiskelijoiden hälyttäminen paikalle lomien aikaan ennen kurssin alkua tai kontaktituntien päätyttyä ei ole helppoa.

Jotkut valittivat, että työ jakaantui epätasaisesti opiskelijoiden kesken. Tämäkin on aiheellinen ja tärkeä huomautus. Opettajat pyrkivät jakamaan tehtävät tasaisesti, mutta käännettävät osiot paljastivat luonteensa vasta tositoimissa. Toiset vaativat enemmän tiedonhakua ja työstämistä kuin toiset. Kaikille opiskelijoille ei myöskään löytynyt ehkä yhtä painavaa roolia ryhmässä työskennellessä.

Joku viittasi työstä saatuun vaatimattomaan korvaukseen ja ilmaisi suoraan, että opiskelijatoimeksiannot ovat hyväntekeväisyyttä. Ehkä opiskelija on tällä kommentilla hakenut kääntäjälle oikeutusta riittävän suureen palkkioon. Toisaalta näkemys ei osoita erityisen suurta solidaarisuutta muita opiskelijoita kohtaan. Vaikka opiskelijoiden ansio työstä jää minimaaliseksi, yliopisto sai toimeksiannosta rahaa, joka voidaan käyttää vastaisuudessa opiskelijoiden hyväksi tavalla tai toisella. Voidaan ajatella myös niin, että yliopiston hankkima tulo kompensoi kalliimmat opetuskustannukset kurseista, joilla autenttinen toimeksianto toteutettiin. Näin ollen käännösprojektin vastuuhenkilön työpanos, joka on selvästikin ylimääräistä työtä perinteiseen käännöskurssiin verrattuna, palautui etuna jo kyseiseen käännöskurssiin osallistuneille. Heillä oli tilaisuus saada lähempänä käytännön työelämää olevaa opetusta kuin simuloituista käännöstehtävistä koostuvan kurssin aikana. Palkkion vaatimattomuuteen liittyvä kommentti nostaa tietenkin myös pohdittavaksi eettisen kysymyksen, pitääkö opetuksen vastaanottamisesta ylipäätään saada mitään korvausta?

2.4 Palautetta opettajilta

Opettajien palautteesta välittyi yksiselitteisemmin positiivinen kuva kuin opiskelijoiden palautteesta. Opettajat kokivat autenttisen toimeksiannon mielekkäänä, opetusta motivoivana työmuotona. Opiskelijoiden kesken syntyi tavallista vilkkaampaa keskustelua käännösvaihtoehdoista. Opettajat kokivat opiskelijoiden tavoin viimeistelyn tärkeyden haastavana. Tavanomaisessa opetustilanteessa opettaja voi jättää hankalia asioita auki sanomalla esim.: ”Jos olisi todellinen tilanne, tarkistaisin vielä asian.” Hän voi myös antaa useampia käypiä vaihtoehtoja, joista ei ole pakko valita yhtä. Opettajat huomasivat, että opiskelijoiden vastuunotto kasvoi. Tämä ilmeni mm. aikataulujen noudattamisena.

Opettajat kokivat, että autenttisen toimeksiannon yhteydessä opiskelijat tekivät ryhmätyötä sanan varsinaisessa merkityksessä. He pyrkivät rakentamaan toistensa suoritusten arviointiin. Tämä on varsin ymmärrettävää, koska arvioinnilla nähtiin selvä tarkoitus: saada aikaan toimivampi käännös ja työ valmiiksi. Tavallisessa tuntityöskentelyssä arviointi ei ole sidottu konkreettiseen päämäärään ja sen vuoksi se ei ole yhtä motivoivaa. On ehkä kiusallistakin arvioida opiskelijatovereiden suorituksia.

Opettajat olivat havainneet saman kuin mistä opiskelijat puhuivat parantuneena ammattilypeytenä. Opettajien mielestä opiskelijat olivat oppineet arvostamaan ammattitaitoaan entistä paremmin. Todellinen tilanne oli saanut opiskelijat havaitsemaan, että heille on kertynyt paljon taitoja, joita he voivat hyödyntää oikeassa työssä.

Opettajat kokivat, että käännöskurssilla, jolla autenttinen käännöstoimeksianto tehtiin, oli positiivista siirtovaikutusta muuhun opetukseen. Käännöskursseilla syntynyt yhteistyön ja keskustelun ilmapiiri siirtyi oppilaiden mukana myös muille kurseille, joiden opetukseen he osallistuivat. Opettajat havaitsivat lisäksi, että opiskelijat olivat oppineet jotakin uutta akateemisen työn merkityksestä. Opiskelijat olivat oppineet ymmärtämään aiempaa paremmin, että myös vähemmän käytännönläheisellä opetuksella pyritään lisäämään opiskelijoiden taitoja selviytyä käytännön työelämästä. Autenttisen toimeksiannon jälkeen opiskelijat kokivat muiden kurssien opetuksen vapaana: ei nimiä sopimuksiin, ei ehdottomia työn luovutuspäivämääriä. Opettajat huomasivat, että opiskelijoiden arvostus akateemista vapautta kohtaan lisääntyi. Opettajien mielestä todelliset toimeksiannot voivat auttaa keksimään parempia simuloituja toimeksiantoja tulevaisuudessa. Autenttisia toimeksiantoja tehnyt opettaja voi halutessaan simuloida käännöstoimeksiannon kaikkine vaiheineen tai ainakin kertoa opiskelijoille, mitä vaiheita kyseiseen käännöstehtävään on liittynyt ennen varsinaista käännöstyötä ja mitä on odotettava sen jälkeen.

Opettajien kommentoissa autenttisen toimeksiannon ainoaksi kielteiseksi puoleksi koettiin sen työläys. Työmäärää oli mahdotonta arvioida etukäteen. Laadunvalvonta jäi viime kädessä opettajan kontolle, mikä tarkoittaa todellisessa toimeksiannossa vastuuta käännöksen lopullisesta versiosta. Samoin vastuu oikoluvusta oli opettajan. Työmäärän vaikea arvioitavuus vaikuttaa konkreettisesti opettajan arkeen, kun hän joutuu laatimaan vuotuista työsuunnitelmaansa. Työläys voi syntyä myös autenttisen toimeksiannon vaatimasta joustosta kurssien aikatauluissa. Käännöksen luovutusaikataulu saattaa edellyttää kurssin siirtämistä tai tiivistämistä.

2.5 Tästä eteenpäin

Potilasoppaan käännöstyö autenttisena toimeksiantona sattui aikaan, jolloin Joensuun yliopiston käännöstieteen yksikössä Savonlinnassa oltiin perustamassa opiskelijaosuuskuntaa. Osuuskunnan on tarkoitus ottaa vastaan käännöstöitä ja muita kielialan toimeksiantoja. Perustamiselle oli selvästi nostetta sekä opiskelijoiden että opettajakunnan keskuudessa. Omalta osaltaan nyt jo toimivan osuuskunnan syntyä olivat vauhdittamassa keskustelu autenttisista toimeksiannoista SKTL:n työryhmässä ja varmasti myös opiskelijoiden oma tutustuminen oikeaan käännöstyöhön. Osuuskunnan jäseniksi lähti useita opiskelijoita, jotka olivat olleet mukana potilasoppaan käännöstyössä.

Tulevaisuus näyttää, mikä on osuuskunnan rooli autenttisten toimeksiantojen tekijänä. Se voisi ihannetapauksessa toimia järjestäytyneenä rakenteena, jonka kautta syntyy kosketus työelämään. Uudeksi haasteeksi nousee osuuskunnan toiminnan kytkeminen opetukseen. On selvää, että vaativien käännöstöiden suhteen jo laadunvalvonta edellyttää yhteyttä opetukseen ja vaatii opettajien työpanosta. Mikään ei estä tarjoamasta toimek-

siantoja sekä yliopiston järjestäminä että osuuskunnassa. Yliopiston organisoima, tiiviisti opetuksen yhteydessä toteutettava autenttinen käännöstyö on sopiva työmuoto opeteltaessa käytännön käännöstyössä tarvittavia taitoja. Opiskelijoille muodostuu kuva käännösprosessista kokonaisuutena. Toiminta osuuskunnassa antaa edellisten valmiuksien lisäksi opiskelijoille perusvalmiuksia toimia yrittäjänä.

SKTL:n vinkit autenttisia toimeksiantoja kääntämisen opetuksessa teettäville ovat saatavilla liiton www-sivuilla (ks. Lähteet alla), ja niiden toivotaan olevan hyödyksi. Tekstiä päivitetään tarpeen mukaan, ja kirjoittajat ottavat palautetta mielellään vastaan.

Lähteet

Hirvonen, Heidi 2006. *Autenttiset toimeksiannot osana käännöskurssia. Tapaustutkimus*. Julkaisematon kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto, kieli- ja käännöstieteen laitos, käännöstiede (englanti).

Kilpailuvirasto 1998. *Suositus opiskelijatöiden ja koulutuslaitosten tuottamien muiden hyödykkeiden hinnoittelusta*. Dnro 915/71/1998, 15.10.1998. Saatavissa: <http://www.kilpailuvirasto.fi/cgi-bin/suomi.cgi?luku=aloitteet-jalausunnnot&sivu=aloit-laus/a-1998-71-0915> [viitattu 18.7.2007].

Krenzler-Behm, Dinah & Dieter H. Schmitz 2005. Authentische Übersetzungsaufträge als Teil des translationswissenschaftlichen Curriculums: Grenzen und Möglichkeiten. Teoksessa: Karita Mård-Miettinen & Nina Niemelä (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XXV. Vöyri 12.–13.2.2005*. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut nro 32, 166–175.

Schopp, Jürgen 2005. Is an authentic commission a good commission for translation teaching? Teoksessa: Leena Salmi & Kaisa Koskinen (toim.) *Proceedings of the XVII World Congress of the International Federation of Translators*, 221–223.

SKTL 2006. *Miten toteuttaa autenttisia toimeksiantoja kääntämisen opetuksessa. Vinkkejä käännöskurssien vetäjille*. Saatavissa: http://www.sktl.net/pdf/autenttiset_toimeksiannot_opetuksessa_0311.pdf [viitattu 20.7.2007].

SKTL 2007. *Palkkiotilastot*. Saatavissa: http://www.sktl.net/fi_infopiste_palkkio.html [viitattu 20.7.2007].